

Forebygging av vold i nære relasjoner ved bruk av SARA:SV

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2016

Kand.nr : 622

Antall ord: 6000

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	2
1.1	Avgrensning og problemstilling	2
1.2	Oppgaveoppbygging.....	3
1.3	Begrepsavklaring	3
2.0	Metode.....	4
2.1	Litteratur/ forskningspresentasjon	4
2.2	Kildekritikk.....	5
2.3	Forforståelse	6
3.0	Hoveddel	7
3.1	Lovbestemmelser og statistikk	7
3.2	Risikoanalyseverktøyet SARA: SV.....	8
3.3	Personorientert forebygging.....	10
3.3.1	Risikohåndteringsstrategier.....	12
	Motivasjonssamtale	12
	Hjemmebesøk.....	14
3.4	Lokalorientert forebyggende politiarbeid.....	16
3.4.1	Trygghet	17
3.4.2	Samarbeid	18
	Tverretatlig møte	18
	Samarbeid med krisesenter.....	19
4.0	Avslutning	20
5.0	Litteraturliste	21
6.0	Selvvalgt pensum	21

1.0 Innledning

Vold i nære relasjoner utgjør et alvorlig samfunnsproblem, og har fått økt fokus de siste 35 årene. I min praksisperiode i B2 var jeg på ekstern hospitering på et krisesenter i mitt distrikt, og jeg fikk under dette oppholdet lyst til å skrive bacheloroppgave om temaet vold i nære relasjoner. Jeg har i tillegg til dette et ønske om å jobbe med forebygging av vold i nære relasjoner og ønsker med denne oppgaven å lære mer om dette temaet.

I 2003 kom rapporten NOU 2003:31 «Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner.» Rapporten kom med forslag til endringer og forbedringer i politiets og rettsvesenets arbeid med saker om vold i nære relasjoner. Noen av forslagene var tiltakskort, opplæringsprogram, arbeidsverktøy for risikovurderinger og informasjonsmateriell til voldsutsatte kvinner (NOU 2003: 31).

1.1 Avgrensning og problemstilling

Vold i nære relasjoner har en klar kjønnsretning der offeret som hovedregel er kvinne og utøveren som hovedregel er en mann (NOU 2003: 31, s. 11). Jeg vil i denne oppgaven derfor kun belyse menns vold mot kvinner de er i nær relasjon til.

Dersom barn er vitne til vold er de også å anse som ofre, like mye som om de selv blir utsatt for vold. Jeg velger allikevel å avgrense denne oppgaven til kun å handle om menns vold mot kvinner, da omfanget av oppgaven begrenses.

Jeg velger å drøfte politiets kartleggingsverktøy SARA:SV og tiltakene etter kartleggingen hovedsakelig opp mot det personorienterte forebyggende perspektivet, men også opp mot det lokalorienterte forebyggende perspektivet.

Problemstillingen min blir da

Hvordan kan politiet forebygge vold i nære relasjoner ved bruk av SARA:SV?

1.2 Oppgaveoppbygging

Ut ifra problemstillingen min er det enkelte begreper som trenger nærmere forklaring, jeg vil derfor innledningsvis redegjøre for disse.

Jeg ønsker først å belyse lovbestemmelsen som dekker begrepet vold i nære relasjoner, for så å vise Statistisk sentralbyrå sin statistikk rundt dette.

Jeg vil deretter redegjøre for risikokartleggingsverktøyet SARA:SV, for til slutt å drøfte de forskjellige risikohåndteringsstrategiene og forebyggende tiltakene opp mot den personorienterte og lokalorienterte forebyggende strategien.

1.3 Begrepsavklaring

Forebygge

I min oppgave velger jeg å bruke Elisabeth Myhre Lie sin definisjon av forebygging «Å forebygge vil si å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer» (Myhre Lie, 2015, s. 21).

Det forebyggende arbeidet kan deles inn i to spor, proaktivt og reaktivt. Proaktivt forebyggende arbeid vil si å forhindre en kriminell handling. Å arbeide reaktivt vil si å forhindre at et lovbrudd skal skje igjen. Disse to strategiene har blitt likeverdige strategier for å forebygge fremtidig kriminalitet (Myhre Lie, 2015).

Vold

Per Isdal er psykolog, terapeut og leder av Alternativ til Vold, en organisasjon som spesialiserer seg på behandling av menn som utøver vold mot kvinner (Isdal, 2000). Isdal har utarbeidet en definisjon som sier at «vold er enhver bruk av fysisk makt for å skade andre» (Isdal, 2000, s. 35). Denne utelukker derimot den psykiske volden og andre former for vold, som for eksempel seksuell, emosjonell og materiell vold. Jeg ønsker videre å bruke Isdal sin definisjon av vold som

«enhver handling som er rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.»

Vold i nære relasjoner

Det er flerfoldige begreper på dette feltet. Noen av begrepene utelukker kvinners vold mot menn, andre begreper utelukker barn.

Begrepet «familievold» tilslører virkeligheten, og kjønnsnøytraliteten i dette begrepet tilslører at det meste av denne formen for vold rammer kvinner, men inkluderer barn på en mer tydelig måte (Aas, 2014). Begrepet inkluderer i tillegg vold fra barn mot sine foreldre.

Begrepet «menns vold mot kvinner i nære relasjoner» tilslører at det også er mange menn som blir utsatt for vold i nære og familiære relasjoner.

Jeg vil i denne oppgaven hovedsakelig benytte begrepet «vold i nære relasjoner». Der jeg har brukt begrepet «familievold» er det fordi litteraturen jeg bruker benytter dette begrepet.

2.0 Metode

Metode er definert av Dalland som «hvordan man bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap». Videre sier han at begrunnelsen for å velge én bestemt metode er at vi mener den vil gi oss gode data og belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte (Dalland, 2012, s. 111).

Jeg har valgt å skrive en teoretisk oppgave. Dette innebærer å søke informasjon og litteratur i eksisterende teori og studier (Dalland, 2012).

Det kunne vært aktuelt med en empirisk oppgave, å gjøre kvantitative eller kvalitative undersøkelser blant tjenestepersoner, men jeg velger å skrive en teoretisk oppgave da det allerede eksisterer store mengder informasjon og studier rundt temaet vold i nære relasjoner.

Problemet blir da heller å velge litteratur, og å ikke velge litteratur som kun bygger opp under min forforståelse, som jeg vil diskutere senere i dette kapittelet.

2.1 Litteratur/ forskningspresentasjon

For å finne frem til informasjon rundt temaet vold i nære relasjoner har jeg søkt i bibsys og google etter «vold i nære relasjoner» og «vold mot kvinner». Jeg har benyttet meg av pensumlitteraturen innenfor hovedområdet «Forebyggende oppgaver» på Politihøgskolen, og

da hovedsakelig pensumboken «I forkant» av Elisabeth Myhre Lie. Jeg har også anvendt Per Isdal sin «Meningen med volden», i tillegg til Geir Aas sin bok «Politiet og familievolden».

Jeg har hentet informasjon fra dokumenter utgitt av Politidirektoratet knyttet til forebygging av vold i nære relasjoner, og «Veileder til risikovurderingsverktøyet SARA:SV» for å kunne sette meg inn i SARA:SV.

I tillegg til dette har jeg benyttet meg av «Pilotprosjekt for forebygging av vold. Prosjekt SARA:SV» av Jim Aage Nøttestad og Cecilie Lynum. Dette er en evaluering av pilotprosjekt SARA:SV som ble gjort på Stovner politistasjon og Horten politistasjon. På Stovner var det i pilotprosjektperioden 137 saker med vold i samliv (1,02 saker per 1000 innbyggere), mens det var 37 saker i Horten (1,4 per 1000 innbyggere). Jeg viser til oppsummering av funnene i rapporten i de kapitlene jeg drøfter SARA:SV.

2.2 Kildekritikk

Kildekritikk betyr både å vurdere og å karakterisere den litteraturen som er benyttet (Dalland, 2012, s. 72). Kildekritikk går dermed ut på å vurdere kildene etter gyldighet, holdbarhet og relevans, det vil si om kilden har verdi og er relevant i forbindelse med de spørsmål en ønsker å undersøke og om den er troverdig.

Stortingsmeldingene og handlingsplanene sier noe om de politiske intensjonene, de er derfor politiske føringer og ikke sannhetsdokumentasjoner. Geir Aas er førsteamanuensis ved Politihøgskolen i Oslo. Boken «Politiet og Familievolden» er resultat av evalueringen av Regjeringens Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011, «Vendepunkt».

Noen av kildene er skrevet av politiet selv og forskere innenfor politiets virke. Boken «Meningen med volden» av Per Isdal og Geir Aas sin «Politiet og familievolden» er begge skrevet av to anerkjente forskere innenfor hvert sitt fagfelt. Per Isdal er, som nevnt tidligere, leder for «Alternativ til Vold» og arbeider som terapeut for menn med volds- og aggresjonsproblemer. Faren ved å velge litteratur som er skrevet av politiet selv er at en kan velge litteratur som bekrefter hypoteser og egen forforståelse.

2.3 Forforståelse

Vi kan prøve å møte et fenomen så forutsetningsløst som mulig, men vi kan ikke unngå at vi har tanker om det (Tranøy 1986 i Dalland, 2012, s. 117). Dette kalles forforståelse.

For å motvirke bekreftelsen av forforståelsen bør vi lete etter det som avklarer våre forhåndsforklaringer (Dalland, 2012, s. 118). Ved å være bevisst på forforståelsen min under oppgaveskrivingen, kan jeg lettere lete etter data som eventuelt kan avkrefte forforståelsen min. Jo sterkere mening en har om temaet jo mer må en være bevisst den.

Min forforståelse kan være preget av mine tanker om vold i nære relasjoner fra tidligere, at jeg er politistudent og de erfaringene jeg gjorde meg i praksisåret. Det blir sagt at politiyrket har en egen kultur og også denne kan farge min forforståelse i oppgaveskrivingen.

I mitt praksisår fikk jeg hospitere på et krisesenter. På krisesenteret benyttet de seg av et eget risikokartleggingsverktøy, «Abuse Index», som er en kortversjon av CSR Abuse Index utarbeidet av forfatterne Anson Shupe og William Stacey i 1983 (Shupe & Stacey, 1983).

Ved at jeg fikk anledning til å sette meg inn i «Abuse Index» i hospiteringstiden kan jeg risikere å sammenlikne politiets kartleggingsverktøy med dette på noen punkter. I tillegg, når jeg skriver om politiets rolle innenfor det forebyggende feltet av vold i nære relasjoner, så kan jeg ha i bakhodet hvordan jeg selv opplevde å være i kontakt med politiet i hospiteringstiden på krisesenteret.

3.0 Hoveddel

3.1 Lovbestemmelser og statistikk

I straffeloven av 1902 ble vold i nære relasjoner først omhandlet som en egen lovbestemmelse fra 2005. Dette kalles omkriminalisering (Thorsen, Lid, & Stene, 2009). I årene 2006-2008 skjedde det derfor en omfordeling i kriminalstatistikkene, som bidro til en økning i registrerte tilfeller av mishandling i familieforhold og færre registreringer av de andre typene voldslovbrudd (Thorsen, Lid, & Stene, 2009, s. 47).

Det er ikke dermed sagt at det kun er denne lovbestemmelsen som definerer om det er begått vold i nær relasjon. I politiets system er det en egen elektronisk avkrysningsrute som gjør at saken blir registrert som familievold. Blir ikke denne knappen aktivert blir heller ikke saken registrert som familievold (Aas, 2014). Familievold er derfor en «sekkebetegnelse» som rommer ulike lovovertridelser som begås i nære relasjoner.

Den 1. oktober 2015 trådte straffelov 2005 i kraft. Vold i nære relasjoner omhandles nå som §282 «mishandling i nære relasjoner» og §283 «grov mishandling i nære relasjoner». Den nye bestemmelsen har i tillegg 6 års strammeramme, mot den tidligere §219 som hadde 4 års strafferamme.

Anmeldte lovbrudd «mishandling i familieforhold» 2008-2014 (Statistisk Sentralbyrå, 2015) (SSB):

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1 406	2 074	2 406	2 526	2 497	2 775	2 909

Ut ifra disse tallene ser vi at det er en økning i anmeldte lovbrudd «mishandling i familieforhold». Generelt sett vil ikke en økning i anmeldte lovbrudd nødvendigvis være ensbetydende med en økning i begåtte lovbrudd. Det kan blant annet være en økning i anmeldelsestilbøyelighet av forskjellige grunner, og det kan være en endring i politiets registreringsrutiner.

Politiregistrert kriminalitet har en rekke feilkilder, blant annet ved at lovbrudd kan registreres forskjellig fra distrikt til distrikt, og «familievold» registreres ved å krysse av i en egen elektronisk avkrysningsrute i politiets system (Aas, 2014). I tillegg kan det være en stor barriere å kontakte politiet ved at det nettopp er en «nær relasjon», og det ligger betydelige

mørketall bak anmeldte voldsforbrytelser. En regner med at det er kun rundt 25 prosent av volden kvinner utsettes for av nærstående som anmeldes (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 6). Det er allikevel viktig å vite at mange menn blir utsatt for vold av sine partnere, men det er kvinner som dominerer i politiregistrene for denne typen vold (Aas, 2014). Vi vil aldri få et fullstendig bilde av disse lovbruddene, men statistikken gir oss en antydning på hvordan dette bildet ser ut.

Et av tiltakene i «Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017 er å innføre en bedre og mer kontinuerlig statistikk for å synliggjøre voldens konsekvenser og omfang, og i tillegg synliggjøre hvem voldsutsatte og voldsutøvere er. For politiet sin del vil det innebære å forbedre politiets registrering og statistikkføring i saker om vold i nære relasjoner i forbindelse med innføringen av nytt straffesakssystem i politiet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013). Dette trådte som sagt i kraft 1. oktober 2015.

3.2 Risikoanalyseverktøyet SARA: SV

SARA:SV står for «Spousal Assault Risk Assessment Guide: Short Version» (heretter kalt SARA). SARA er et risikovurderingsverktøy som skal identifisere de mest utsatte for vold i nære relasjoner. Verktøyet er basert på empiri og erfaring fra Canada og Sverige, og var et av tiltakene som skulle testes ut i et pilotprosjekt, etter regjeringens Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012.

I «Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017» står det at «etter et vellykket pilotprosjekt ved Stovner politistasjon i Oslo og Vestfold politidistrikt, skal risikovurderingsverktøyet SARA:SV nå implementeres ved alle politistasjoner i Oslo og i alle øvrige politidistrikt i løpet av 2013» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 22).

Utgangspunktet for kartleggingsverktøyet er at en voldshandling allerede har funnet sted, og hensikten med verktøyet er da å avdekke risikonivået, for så å iverksette ulike forebyggende tiltak som både skal forhindre og redusere risikoen for at det skjer *ytterligere* straffbare handlinger (Myhre Lie, 2015).

SARA er et hjelpemiddel og et verktøy med til sammen 15 grunnleggende risikofaktorer. Disse faktorene deles inn i risikofaktorer hos voldsutøveren, med tanke på voldsutøvers historie i forhold til partnervold og voldsutøverens psykososiale situasjon. I tillegg til dette vurderes ulike risikofaktor ved den voldsutsattes sårbarhet (Myhre Lie, 2015, s. 131).

Risikofaktorene er samlet i en sjekklister som ligger tilgjengelig på KO:DE (Politiets kompetansedelingsystem). Sjekklister består av definerte spørsmål som stilles både voldsutøver og den voldsutsatte. I tillegg til dette er det gjort tilgjengelig en forkortet risikovurdering i form av et tiltakskort, som kan være til hjelp for tjenestepersonene på stedet med å gjøre en grundig initiell risikovurdering (SARA:SV).

Det er som regel en akutt situasjon som utløser en utrykning til et åsted for vold i nære relasjoner. Dette kan være den voldsutsattes eneste sjanse til å bli sett og hørt, dermed er det et stort ansvar for tjenestepersoner som drar på et slikt oppdrag. Tjenestepersonenes kunnskap om vold i nære relasjoner og risikohåndtering vil hjelpe den voldsutsatte, både i den akutte fasen og i etterkant av hendelsen.

Noen akutte beskyttelsestiltak som tjenestepersonene på stedet kan iverksette kan for eksempel være pågripelse og bortvisning (Politidirektoratet, 2014). De mer langsiktige beskyttelsestiltakene kan være besøksforbud, mobil voldsalarm og omvendt voldsalarm (Politidirektoratet, 2014). Dette hører inne under de langsiktige risikohåndteringsstrategiene, som jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven.

Den initielle risikovurderingen gjort av tjenestepersoner på stedet vil derimot være uten verdi dersom den ikke blir etterfulgt av en pålitelig risikohåndtering, utført av spesialtrent SARA-personell, for eksempel familievoldskoordinatoren (Politidirektoratet, 2014).

Alle politidistrikter skal ha en familievoldskoordinator (Politidirektoratet, 2014). Ordningen med SARA-koordinator/familievoldskoordinatorer ble offisielt etablert pr 1. juli 2002 etter pålegg fra Politidirektoratet. Hovedhensikten var å sikre en større grad av helhetlig politiarbeid når det gjelder vold i nære relasjoner – og i tillegg oppnå en økt enhetlig politihåndtering av disse sakene over hele landet (Aas, 2014, s. 157).

SARA-koordinatoren skal blant annet etablere et forebyggende spor for familievoldssaker i politidistriktet, og sørge for at utførelsen av risikovurdering og risikohåndtering i familievoldssaker er koordinert (Politidirektoratet, 2014). Bruk av SARA skal foregå samtidig som straffesaken etterforskes, men SARA-koordinatoren skal ha en ren forebyggende rolle og ikke en etterforskningsrolle.

3.3 Personorientert forebygging

I hovedsak har man vært opptatt av å øke kompetansen i straffesakssporet, men i de senere årene har man også fokusert på hvordan man kan forebygge vold i nære relasjoner (Myhre Lie, 2015).

Den personorienterte forebyggende strategien er ofte rettet inn mot å forhindre at barn og unge begår lovbrudd, men også andre aldersgrupper. Det er enkeltindividets sårbarhet og utfordringer politiet ønsker å rette søkelyset mot, for å forebygge en problemutvikling (Myhre Lie, 2015, s. 74). Den personorienterte kriminalitetsforebyggende strategien tar i tillegg sikte på å påvirke de bakenforliggende årsakene til at en person begår lovbrudd (ibid.).

Kartleggingsverktøyet SARA:SV er dermed et proaktivt personorientert forebyggende arbeid, ved at politiet forsøker å forebygge *gjentatt* vold i nære relasjoner. Videre vil dette fungere lite proaktivt, og individualpreventivt, før det reaktive politiarbeidet er gjennomført (Nøttestad & Lynum, 2012). Dette fordi disse risikovurderingene som sagt ikke vil finne sted før politiet allerede er kjent med at voldshandlingen har skjedd.

Flere av kvinnene som Geir Aas intervjuet i forbindelse med boken «Politiet og Familievolden» opplevde at politiavhøret reduserer deres vanskelige og sammensatte livssituasjon til spørsmål og detaljer rundt konkrete episoder med fysisk vold (Aas, 2014). For de voldsutsatte kan spørsmålene føles unødvendige detaljerte, og i ytterste konsekvens opplever de at de ikke blir trodd på. For politiets del handler det om å belyse de subjektive og objektive vilkårene for straff, og å få belyst straffesaken slik at retten kan ta stilling til den.

I Nøttestad og Lynum sin evaluering av pilotprosjektet oppga de fleste kvinnene at de ble møtt med forståelse og respekt. Ingen av kvinnene opplevde å bli behandlet på en krenkende og ydmykende måte, men noen få mente de ikke ble trodd eller tatt på alvor (Nøttestad & Lynum, 2012). Derfor er det viktig å presisere hvorfor politiet stiller de spørsmålene de gjør. Det er ikke for å så tvil rundt historien den voldsutsatte forteller, men for å kunne etablere en straffesak.

Noen krisesenteransatte har foreslått at politiet kan dra nytte av deres kartleggingstest, «Abuse Index», med voldsutsattes samtykke. Denne kartleggingen fanger opp et helhetsbilde av

hvordan volden har foregått, både den psykiske og fysiske. Politiet kan ved hjelp av denne forstå bedre hva den voldsutsatte har vært gjennom (Aas, 2014).

Både bruk av krisesenterets «Abuse Index» og gode rutiner i samarbeidet mellom SARA-koordinatoren og etterforskere kan hjelpe politiet i forkant av et avhør, til å belyse straffesaken godt. Derfor er det viktig at de ulike rollene som er involvert i saken samarbeider, da det kan være utfordrende i et avhør å belyse den langvarige psykiske volden som den voldsutsatte har opplevd.

Selv om SARA-koordinatoren skal ha en ren forebyggende rolle er det allikevel slik at noen koordinatorene utfører etterforskning og andre arbeidsoppgaver som ligger utenfor familievoldsfeltet (Aas, 2014). Politirellen krever at en skal kunne jobbe i flere spor samtidig. Dette kan være en utfordring for SARA-koordinatoren, da det er viktig med en objektivitet med tanke på håndtering av informasjon og arbeidsoppgaver i de ulike sporene (Politidirektoratet, 2014).

Ved at SARA-koordinatoren foretar en grundig risikovurdering ønskes det å påvirke de bakenforliggende årsakene til at voldsutøveren utøver vold. SARA-koordinatoren har på denne måten et personorientert forebyggende perspektiv ved at den voldsutsattes sårbarhet og voldsutøverens utfordringer settes i søkelyset, og dermed forhåpentligvis forebygges gjentakende vold. Dette gjøres blant annet ved langsiktige risikohåndteringsstrategier.

3.3.1 Risikohåndteringsstrategier

Det er etablert tre risikohåndteringsstrategier i det forebyggende arbeidet. Disse er motivasjonssamtale, uniformert eller sivilt hjemmebesøk og tverretatlig møte (Politidirektoratet, 2014). Det tverretatlige møtet vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven under kapittelet om lokalorientert forebyggende politiarbeid.

Motivasjonssamtale

Motivasjonssamtalen retter seg både mot voldsutsatte og voldsutøver. Begge skal tilbys samtale ved funn av høy eller ekstrem risiko. Målsettingen er å skape kontakt og tillit slik at voldsutøver og voldsutsattes behov for hjelp kartlegges (Politidirektoratet, 2014).

Samtalen kan benevnes som en forebyggende bekymringssamtale for voksne (Politidirektoratet, 2014, s. 42). Det er mange likheter mellom motivasjonssamtalen og bekymringssamtalen med tanke på gangen i samtalen og vilkårene i samtalen.

Motivasjonssamtalen er som sagt en del av risikohåndteringsstrategien, og er derfor ikke en del av straffesaksbehandlingen. Nettopp derfor er det også viktig å utføre samtalen et annet sted enn der avhør utføres. Samtalen er frivillig, og den er heller ikke ment som alternativ til straff eller som en del av terapi.

Straff som forebygging er den begrunnelsen som ofte preger debatten om hvorfor vi straffer (Myhre Lie, 2015). Straff som individualprevensjon er ment å forhindre fremtidige lovbrudd hos den som straffes. Det vil si at straffen er ment å virke avskrekkende og rehabiliterende på voldsutøveren, i tillegg til at straffen uskadeliggjør ved å ta voldsutøver ut fra hjemmet. Straff som allmennprevensjonen skal på den andre siden forhindre fremtidige handlinger hos resten av befolkningen ved å virke avskrekkende, moraldannende og vanedannende (Myhre Lie, 2015). Dermed viser den resten av samfunnet at vold i nære relasjoner ikke tolereres, noe jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven under kapittelet om lokalorientert forebyggende arbeid.

Bekymringssamtalen kartlegger og identifiserer risiko- og beskyttelsesfaktorer hos en ungdom, samt at den skal ansvarliggjøre og motivere ungdommen og dens foresatte til å forebygge fremtidig kriminalitet (Myhre Lie, 2015). Dermed er det mange likheter med motivasjonssamtalen, som på sin side skal være et verktøy for å kartlegge hjelpebehov hos den voldsutsatte og voldsutøver i tillegg til å fremme endringsvilje (Politidirektoratet, 2014).

I en bekymringssamtale skal politiet overføre saken til instanser med sosialfaglig eller psykologisk kompetanse dersom det identifiseres dypereliggende årsaker under samtalen (Myhre Lie, 2015). I en motivasjonssamtale skal voldsutøver og den voldsutsatte synliggjøres, og samtalen skal bidra til at de får tilpasset hjelp på tvers av politiet og andre samarbeidende etater (Politidirektoratet, 2014, s. 43).

Motivasjonssamtalen er et personorientert forebyggende tiltak, da det er enkeltindividets sårbarhet og utfordringer politiet ønsker å rette søkelyset mot, for å forebygge en problemutvikling (Myhre Lie, 2015). I tillegg til dette vil politiet ved hjelp av denne samtalen ønske å påvirke de bakenforliggende årsakene til vold i nære relasjoner. En måte å gjøre dette på kan være å henvise videre til hjelpeinstanser. En type hjelpeinstans for voldsutøver kan være Alternativ Til Vold. Politiet er ikke eksperter, og de kan ikke alene påvirke de bakenforliggende årsakene.

Bekymringssamtalen er ingen etterretningskanal, det er heller ikke motivasjonssamtalen. Dersom det fremkommer opplysninger under samtalen som har betydning for straffesaken må samtalen avbrytes og partene henvises til etterforskningsseksjonen. Som nevnt tidligere er det også på grunn av dette viktig at den som holder samtalen skiller mellom straffesakssporet og koordinatorrollen for å sikre objektivitet.

I evalueringen «Pilotprosjekt for forebygging av vold. Prosjekt SARA:SV.» er det intervjuet flere volds- og trusselutsatte kvinner om hvordan deres opplevelse og erfaring med politiet har vært etter den akutte voldshendelsen. I denne evalueringen fremkommer det at motivasjonssamtalen har hatt en positiv effekt. «Tilbakemeldingene fra flere av de mest trusselutsatte som har vært inne til motivasjonssamtale, tyder på at de føler mindre avmakt i forhold til politiet og den situasjonen de befinner seg i.» (Nøttestad & Lynum, 2012, s. 13)

Møter med voldsutsatte krever at politiet ivaretar og viser omsorg, men som politi er man aldri terapeut eller psykolog (Myhre Lie, 2015, s. 62). Det vil si at politiet må ha et bevisst forhold til den spenningen som ligger mellom det å være hjelper og kontrollør (Myhre Lie, 2015, s. 134).

Politiet kan allikevel være støttende, lyttende og omsorgsfull, og motivasjonssamtalen kan på denne måten ha en terapeutisk effekt ved at voldsutsatt og voldsutøver kan oppleve det som avlastende å snakke med noen som viser omsorg. I den sammenheng er det viktig at SARA-koordinatoren eller SARA-medarbeideren i tillegg til en empatisk holdning har god fagkunnskap for å oppnå en god kommunikasjon. Uten god fagkunnskap kan

kommunikasjonen med den voldsutsatte og voldsutøveren virke uinformert, mangelfull og uprofesjonell (Myhre Lie, 2015).

I Geir Aas sin studie svarte noen av kvinnene at de ble møtt med fordommer hos politiet, i den forstand at de ble møtt med et syn på dem som at de var ofre. Offerbegrepet stigmatiserer, og man blir tillagt bestemte egenskaper (Aas, 2014, s. 53). Om offerbegrepet presiserer disse kvinnene at de ikke er ofre, de er voldsutsatte. Det er viktig for SARA-koordinatoren og SARA-medarbeideren å ha kunnskap om dette med tanke på hvordan de voldsutsatte blir møtt. Dette er også fagkunnskap som gjør at en oppnår en bedre kommunikasjon.

En annen utfordring kan være kulturforskjeller mellom tjenestepersonene og personene de møter. Dette gjelder ikke bare etniske og religiøse grupper, men også kjønn, yrkesgrupper og sosiale grupper. Innenfor dette kan det være risiko for feiltolkning i kommunikasjonen og også det å møte publikum med fordommer. Dette er viktig å være bevisst uansett hvilket oppdrag en er på, men kanskje spesielt i møte med denne sårbare gruppen som voldsutsatte er (Myhre Lie, 2015, s. 69).

Hjemmebesøk

Ved funn av høy eller ekstrem risiko for gjentatt vold og/eller fremtidig alvorlig/dødelig vold, skal politiet foreta hjemmebesøk på adressen til den voldsutsatte. Hjemmebesøket skal være forebyggende på den måten at det skal være løsningsorientert og bidra til større trygghet og oppheving av risikosituasjonen (Politidirektoratet, 2014).

Hovedregelen er at hjemmebesøket utføres av uniformert personell, og av samme objektivitetshensyn som tidligere bør dette initieres av familievoldskoordinatoren og ikke en etterforsker.

Som regel bør den voldsutsatte varsles om hjemmebesøket på forhånd. Uavhengig av om voldsutøver fortsatt bor på adressen, bør også voldsutøver varsles om hjemmebesøket.

Grunnen til dette er for å markere politiets tilstedeværelse i tillegg til å oppnå en størst mulig forebyggende virkning (Politidirektoratet, 2014). Tidspunktet for hjemmebesøket bør derimot ikke kommuniseres til partene.

I Nøttestad og Lynum sin evaluering fortalte de kvinnene som har hatt hjemmebesøk av politiet at de opplevde dette som svært positivt. En av kvinnene, som hadde hjemmebesøk og mye kontakt med voldsutøver sa blant annet: «Jeg er fulgt bra opp, men han, kjæresten min er

ikke så fornøyd. Han er litt irritert, når de kommer, men kjenner og godtar reglene» (Nøttestad & Lynum, 2012, s. 14).

Det handler da om å ikke gjøre besøkene til noe negativt og også her, som i motivasjonssamtalen, håndtere dilemmaet mellom kontrollør og hjelper (Myhre Lie, 2015). Dette er spesielt viktig under hjemmebesøkene da det kan være fare for at voldsutsatt og voldsutøver kan oppleve besøkene som overtramp og som noe negativt, fordi politiet kommer inn i det private hjem.

Den personorienterte forebyggende strategien handler ofte om tidlig inngripen overfor ungdom med flere risikofaktorer. Likhetsstrekkene innen vold i nære relasjoner er at SARA avdekker risikofaktorer hos voldsutøver og den voldsutsatte, og politiet da griper inn på forskjellige måter ut ifra de ulike risikofaktorene.

Hjemmebesøk er en type tidlig inngripen og et proaktivt forebyggende arbeid. Spørsmålet blir om den tidlige inngripenen kan bli for tidlig, på den måten at voldsutsatte og voldsutøver kan føle seg stemplet. Uansett hvordan denne stemplingen skjer, så kan dette føre til at omverdenen til voldsutøver og voldsutsatte definerer disse som avvikende. Dersom en person er definert som avviker vil dette virke inn på hvordan vi oppfatter og opptrer overfor vedkommende (Hauge, 2007). Her viser det seg igjen at fagkunnskap er viktig for å utføre risikovurderingen nøyaktig, og å være objektiv i politirollen.

I Geir Aas sin studie ble det foretatt hjemmebesøk hvor hensikten var at besøkene skulle virke trygghetsskapende for voldsutsatte, og samtidig øke muligheten for å avdekke vold som ikke ble rapportert til politiet (Aas, 2014, s. 187). Rapporteringer fra tjenestepersonene tilsier at hjemmebesøkene var positive og hverken den voldsutsatte eller voldsutøveren opplevde besøkene som negative (Aas, 2014).

3.4 Lokalorientert forebyggende politiarbeid

Lokalorientert forebyggende politiarbeid handler om å skape trygghet og forebygge kriminalitet gjennom å styrke relasjonene mellom politi og publikum (Myhre Lie, 2015, s. 183).

Publikum er definert som den viktigste samarbeidspartneren til politiet, og publikum involveres ofte i det forebyggende arbeidet i lokalmiljøet (Myhre Lie, 2015). Et lokalsamfunn består av ulike sosiale grupper. I tillegg til det etiske aspektet vil man ved å inkludere «problemgruppene» i samfunnet også kunne forebygge kriminalitet mer effektivt (Myhre Lie, 2015, s. 204).

Vold i nære relasjoner er et stort samfunnsproblem. Straff som allmennprevensjon skal som sagt tidligere vise at vold i nære relasjoner ikke tolereres (Myhre Lie, 2015). Ved at lokalsamfunnet i større grad «får øynene opp» for dette som et samfunnsproblem, vil også den uformelle sosiale kontrollen påvirke dette feltet i større grad. Den uformelle sosiale kontrollen gjør at vi styres gjensidig og bidrar til å kontrollere hverandre, gjennom det daglige samværet med for eksempel familie, venner, naboer og andre. Slik sett er uformell sosial kontroll en kvalitet både ved de nære sosiale relasjonene og ved samfunnet som helhet (Øia & Fauske, 2010, s. 236).

På den ene siden er det naturlig at det blir politiet som tar den ledende rollen i forbindelse med kriminalitetsbekjempelse og samarbeid med lokalsamfunnet (Myhre Lie, 2015). Politiet har en formell sosial kontroll, i tillegg til rettsvesenet og andre som har en form for myndighet.

På den andre siden bygger lokalorientert forebyggende arbeid på antakelsen om at det er den uformelle sosiale kontrollen og ikke den formelle sosiale kontrollen som opprettholder sosial orden i et lokalsamfunn (Myhre Lie, 2015, s. 199). Riksadvokaten sier at «Det er grunn til å tro at etter hvert som befolkningens toleranse for vold i familien blir lavere, vil også flere utenforstående melde fra til politiet om slike forhold» (Riksadvokaten, 2008).

Lokalkunnskap ligger til grunn for en kunnskapsbasert forebyggende tilnærming. SARA blir dermed lokalorientert forebyggende politiarbeid fordi dette er politiets analytiske og målrettede arbeid for å forebygge og redusere samlivsvold (Nøttestad & Lynum, 2012). I tillegg til dette er en slik analyse et proaktivt forebyggende arbeid, på den måten at analysen forebygger *gjentatt* partnervold.

3.4.1 Trygghet

Lokalorientert forebyggende arbeid handler blant annet om at politiet ikke bare skal forebygge kriminalitet, men også arbeide for å redusere publikums opplevde utrygghet og frykt for å bli utsatt for kriminalitet (Myhre Lie, 2015, s. 184).

Politiet er avhengig av informasjon for å forebygge, men samtidig kan det være utfordrende å knytte «for sterke bånd». En voldsutsatt i Geir Aas sin studie opplevde at voldsutøver var informant for politiet og også god kamerat med politiet, og en annen voldsutøver hadde stor innflytelse i lokalsamfunnet, så for disse kvinnene var det lite hjelp å få hos politiet (Aas, 2014). Dette kan igjen påvirke trygghetsfølelsen hos de voldsutsatte. Opplevelsen av trygghet er personavhengig (Aas, Bjørge, Runhovde, & Strype, 2010, s. 79). Når kvinnene ikke får den hjelpen de har behov for når de er i kontakt med politiet påvirker ikke det bare trygghetsfølelsen og sikkerhetsfølelsen til de voldsutsatte, men også tilliten til politiet. Både den relasjonelle tilliten den voldsutsatte har til politibetjentene og den institusjonelle tilliten til hele politietaten kan svekkes (Lagestad, 2012).

I Nøttestad og Lynum sin evaluering av pilotprosjektet ble flere kvinner intervjuet, og de fleste kvinnene følte seg helt eller delvis trygge i det politiet ble koblet inn. De fleste av tiltakene som ble iverksatt var besøksforbud og voldsalarm (Nøttestad & Lynum, 2012). Varetekstfengsling har også vært benyttet som et nødvendig tiltak for å redusere den fremtidige volden (Myhre Lie, 2015, s. 132).

Det forebyggende perspektivet på vold i nære relasjoner har i senere tid vært basert på at straffesaksarbeidet på området ikke har hatt den ønskede forebyggende effekten (Myhre Lie, 2015). Utsagnet fra noen av kvinnene i evalueringen til Nøttestad og Lynum bygger opp under dette. Noen av kvinnene var oppgitt over at volden «ikke fikk større konsekvenser for mannen enn å bli satt i arresten en kort stund før han kom tilbake igjen». Dette gjaldt for eksempel akutte beskyttelsestiltak som pågrepelse og bortvisning. I tillegg følte noen redsel og usikkerhet når volds mannen ble sluppet ut av fengsel eller besøksforbudet gikk ut (Nøttestad & Lynum, 2012).

Både den faktiske og den opplevde utryggheten for disse kvinnene kan dermed være stor. Dette viser at straffesaksarbeidet ikke nødvendigvis er tiltak som virker trygghetsfremmende for de voldsutsatte, og andre tiltak må derfor settes inn for å fremme trygghetsopplevelsen. Et av hovedargumentene for å utvikle lokalorientert politiarbeid er å skape økt trygghet for befolkningen (Myhre Lie, 2015, s. 189).

Etter Politidirektoratets «Veileder til Risikovurderingsverktøyet SARA» skal hjemmebesøk virke trygghetsskapende, og i Geir Aas sin studie var det mange som fant politiets oppsøkende virksomhet i form av hjemmebesøk som et bidrag til økt trygghet (Aas, 2014, s. 187).

Hjemmebesøk er dermed et av tiltakene som virker både trygghetsskapende og forebyggende.

3.4.2 Samarbeid

Problemene som forårsaker kriminalitet er ofte sammensatte, og det er derfor viktig at politiet samarbeider med andre aktører for å forebygge kriminalitet (Myhre Lie, 2015, s. 81).

Samarbeid med det øvrige hjelpeapparatet er både akutt og langsiktig risikohåndteringsstrategi. Akutte risikohåndteringsstrategier kan være tilkalling av eksterne ressurser som barnevern og helsepersonell eller relokalisering til et krisesenter eller venner og familie (Politidirektoratet, 2014).

Det er derfor viktig å vite hva som kan gjøres av akutte beskyttelsestiltak og akutte risikohåndteringsstrategier for tjenestepersoner på oppdrag med vold i nære relasjoner. For eksempel å vite hva krisesenteret kan bistå med og hvordan de kan kontaktes, i tillegg til å vite hva barnevernstjenesten og sosial vaktjeneste kan bistå med i en akutt situasjon. Dette er en av måtene det lokalorienterte forebyggende perspektivet kan ivaretas innen vold i nære relasjoner.

Mye tyder på at den forståelsen og hjelpen du som voldsutsatt får av politiet, i stor grad er person- og stedsavhengig (Aas, 2014, s. 129). I Geir Aas sin studie oppga flere av de voldsutsatte at de nærmest opplevde å være kasteballer hos politiet, hvor de måtte forholde seg til stadig nye politibetjenter og å gjenta sin historie gang på gang (Aas, 2014, s. 130). Det er viktig at voldsutsatte har en kontaktperson hos politiet. Noen kvinner i evalueringen av pilotprosjektet sa de ikke fikk oppgitt noe navn å kontakte hos politiet (Nøttestad & Lylum, 2012). Av denne grunn er det viktig med et godt samarbeid innad i etaten.

Tverretatlig møte

Det tverretatlige møtet initieres av politiet, og er et møte med andre relevante etater når det er ekstrem risiko for gjentatt/fremtidig/alvorlig eller dødelig vold. Hensikten med dette møtet er å fordele aktuelle arbeidsoppgaver på tvers av de samarbeidende etatene, og dermed å fange opp fremtidige hendelser (Politidirektoratet, 2014).

Etter dette møtet kan det iverksettes andre forebyggende tiltak som kan understøttes av blant annet bekymringsmeldinger til barnevern eller psykiatri, internmelding eller bekymringsmelding til forvaltningsavdelingen med tanke på våpentillatelse eller pass og visum (Politidirektoratet, 2014).

Tverretatlig samarbeid har blitt fremhevet som et viktig middel i det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner, og i flere politidistrikter er det etablert gode rutiner mellom samarbeidende etater (Politidirektoratet, 2014).

Både taushetsplikten, de ulike rollene og kulturforskjellene hos de samarbeidende etatene kan by på utfordringer i et slikt tverretatlig samarbeid. I tillegg til dette kan de ulike etatene også ha ulike forventninger til et tverretatlig møte.

Politiet kan i mange situasjoner, spesielt på ordensoppdrag, ønske tiltak som løser problemer på stedet. Politiet må ofte iverksette kortsiktige tiltak, for så å haste videre til neste oppdrag, og derfor har dette kanskje blitt en del av kulturen. Til sammenlikning kan de samarbeidende etatene bli sett på som byråkratiske og «trege», men det de jobber med er de langtidsrettede tiltakene. Igjen er ikke politiet eksperter, og kan ikke på egenhånd påvirke de bakenforliggende faktorene til volden, og samarbeid blir en viktig faktor for å forebygge.

I tillegg til dette kan det å bryte taushetsplikten bli sett på som handlingskompetanse, og de som insisterer på å arbeide innenfor taushetsplikten, kan bli sett på som mindre handlingsorienterte (Myhre Lie, 2015, s. 110). Politiet har en mye mindre omfattende taushetsplikt enn for eksempel barnevernet, og de har dermed større mulighet enn mange andre etater til å dele informasjon innen det forebyggende arbeidet (Myhre Lie, 2015).

Taushetspliktbestemmelsene tillater som oftest at etatene deler den nødvendige informasjonen med de som trenger den (Myhre Lie, 2015, s. 115).

Samarbeid med krisesenter

Jeg var som nevnt tidligere på ekstern hospitering på et krisesenter i min praksisperiode, og jeg fikk da sett politiet fra en samarbeidspartners side. Hospiteringsperioden varte kun i tre uker, men i løpet av disse ukene fikk krisesenteret bistand fra politiet med å hente eiendeler for to voldsutsatte. I tillegg til dette var det hyppig kontakt mellom krisesenteret og

familievoldskoordinatorer og noen av etterforskerne som jobbet med de aktuelle sakene. Jeg opplevde politiet som svært hjelpsomme.

De fleste ansatte og brukerne som Geir Aas var i kontakt med, så på politiet som omsorgsfulle og menneskelige, men dette er også stedsavhengig (Aas, 2014).

Brukerne av Oslo Krisesenter fortalte at det kunne vært til stor hjelp om politiet i større grad anså deres bistand til å hente klær og nødvendige eiendeler som et tydelig forebyggende politiarbeid, fremfor en serviceoppgave (Aas, 2014, s. 131). Om tjenstepersonene som bistod krisesenteret da jeg var der så på deres bistand som forebyggende vet jeg ikke.

4.0 Avslutning

«Enhver voldsutøvelse er en krenkelse av den som rammes, men forholdet mellom utsatt og gjerningsperson er av stor betydning for hvordan volden oppleves» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013)

Opgaven min har tatt utgangspunkt i problemstillingen «Hvordan kan politiet forebygge vold i nære relasjoner ved bruk av SARA:SV». Jeg har brukt ulike teori og litteratur for å drøfte risikoanalyseverktøyet SARA:SV opp mot det personorienterte og det lokalorienterte forebyggende arbeidet.

Ved å implementere risikoanalyseverktøyet SARA:SV og familievoldskoordinator har politiet nå en større mulighet til å forebygge gjentatt vold i nære relasjoner, men politiet kan ikke alene forebygge dette komplekse problemet.

Ved at alle distrikter, i tillegg til å benytte seg av risikoanalyseverktøyet SARA:SV, implementerer et helhetlig tverrfaglig samarbeid med andre etater kan man sammen forebygge vold i nære relasjoner. På denne måten blir det forebyggende arbeidet mot gjentatt vold i nære relasjoner ikke bare et personorientert forebyggende arbeid, men også et mer lokalorientert forebyggende arbeid. Dersom det forebyggende arbeidet er forankret i alle deler av ulike lokalsamfunn, kan man sammen forebygge dette alvorlige samfunnsproblemet.

5.0 Litteraturliste

- Aas, G., Bjørge, T., Runhovde, S., & Strype, J. (2010). Trygghet i det offentlige rom: I åtte norske kommuner og bydeler. *PHS Forskning 2010:7*. Oslo: PHS Forskning.
- Dalland, O. (2012). *Metode- og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hauge, R. (2007). Stempling og stigmatisering. I Finstad, & C. Høigård, *Kriminologi*. Oslo: Pax.
- Lagestad, P. (. (2012). *Kommunikasjon og konflikthåndtering; publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Myhre Lie, E. (2015). *I forkant*. Oslo: Gyldendal.
- Thorsen, L. R., Lid, S., & Stene, R. J. (2009). *Kriminalitet og rettsvesen 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Øia, T., & Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt.

6.0 Selvvalgt pensum

- Aas, G. (2014). *Politiet og familievolden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2012). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2013). *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- NOU 2003: 31. (2003). *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Oslo: Norges Offentlige Utredninger.
- Nøttestad, J. A., & Lynum, C. (2012). *Pilotprosjekt for forbygging av vold. Prosjekt SARA:SV*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2008). *Politiets arbeid med vold i nære relasjoner*. Oslo: Politidirektoratet.

Politidirektoratet. (2014). *Veileder risikovurderingsverktøyet Sara:SV*. Oslo: Politidirektoratet.

Riksadvokaten. (2008). *Rundskriv nr. 3 /2008*. Oslo: Riksadvokaten.

Shupe, A., & Stacey, W. (1983). *The Family Secret - domestic violence in America*. Lewiston New York: Beacon Pr.

St. mld 15 (2012-2013). (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*. Oslo: Norges offentlige utredninger. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/?ch=1&q=>

Statistisk Sentralbyrå. (2015, Desember 27). *Sosiale forhold og kriminalitet- anmeldte lovbrudd 2014*. Hentet fra SSB, Anmeldte lovbrudd 2014: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudda/aar/2015-04-15?fane=tabell&sort=nummer&tabell=224255>